

Riigikohtu arvamus¹ KarS omnibus 2026 eelnõule

- Eelnõu § 1 p 1: Vastutus tahtlikult tekitatud süüvõimetuse korral

Luuakse uus KarS § 36¹, mille järgi pole süü välistatud, kui isik on end tahtlikult viinud süüdimatusseisundisse. Kohus võib sellisel juhul kohaldada §-i 60 või vabastada karistusest, kui toimepandud teol on lõpuleviidud süüteo tunnused, kuid isik on teinud kõik endast oleneva, et süüteo toimepanemist ära hoida.

Muudatus ei ole seletuskirjas esitatud põhjendusi arvestades läbimõeldud ja põhjalikult analüüsitud.

Esmalt on sätte teine lause segane, s.o ei saa aru, mida on silmas peetud ja kuidas hinnata seda, kas süüdimatu on teinud kõik endast oleneva, et süüteo toimepanemist ära hoida, kui ta samal ajal on enda süüdimatuse tahtlikult põhjustanud. Seletuskirjas toodud näide endale politsei või kiirabi kutsumisest pole piisav.

Teiseks kasutatakse normis sõnastust *tahtlikult*, seletuskirjas räägitakse aga läbivalt *teadlikult ja tahtlikult* süüdimatuse põhjustamisest. Mida on viimasel juhul silmas peetud, pole selge ning miks ja kuidas eristub see KarS §-st 36, mille puhul piisab ettevaatamusest.

Seletuskirjas on toodud näitena vajalike ravimite teadlik ja tahtlik võtmata jätmine või alkoholi tarvitamine (koosmõjus ravimitega). Esimesel juhul (ravimite võtmata jätmine) poleks ilmselt tulevikus suure osa praeguste sundravialuste süü välistatud, kuna väga paljud neist on sundravile sattunud just juba aastaid tagasi diagnoositud häire raviks vajalike ravimite võtmata jätmise ja seeläbi haiguse ägenemise tõttu. Tekib küsimus, mis on selle muudatuse karistuspoliitiline eesmärk, kui tulemuseks on, et raske psüühikahäirega ohtlikke inimesi ei saadeta enam ravile, vaid neile võib paljudel juhtudel osaks saada vaid lühiajaline tingimuslik vangistus, mis ei aita kaasa nende tervises seisundi stabiliseerumisele ega taga ühiskonna turvatunnet. Erinevalt seletuskirjast KarS § 36¹ ei räägi ajutisest psüühikahäirest. Seetõttu ei saa sedavõrd laia mõjuga muudatust koosmõjus seletuskirjas toodud näidetega lugeda põhjendatuks.

- Eelnõu § 1 p 2: Avaramad võimalused tegutsemiskeelu kohaldamiseks

KarS § 49 sõnastatakse ümber ja tegutsemiskeelu kohaldamisala avardatakse oluliselt. Edaspidi saab tegutsemiskeeldu kohaldada kuni kümneks aastaks kuriteo eest ning kuni kolmeks aastaks väärteo eest, kui isik pani süüteo toime kutse- või majandustegevuses, isik pani süüteo toime ametikohustuste rikkumisega või ametist tulenevate õiguste kuritarvitamisega või lisakaristuse kohaldamine on põhjendatud lapse, eaka või puudega või hooldust vajava inimese kaitseks.

Märkusi ei ole.

¹ Riigikohtu arvamus ei väljenda Riigikohtu siduvat seisukohta. Riigikohus kujundab siduvaid seisukohti ainult kohtuasjade menetlemisel Riigikohtus.

- Eelnõu § 1 p 3: Loomapidamise keeld

Muudetakse KarS § 52² ja laiendatakse loomapidamiskeelu kohaldamisala: saab kohaldada loomapidamisnõuete rikkumise korral, kui sellega põhjustati surm, tervisekahjustus või kahjustati vara või põhjustati oht teise inimese elule, tervisele või varale, samuti looma suhtes lubamatu teo toimepanemise eest kuriteo korral kuni viieks aastaks ja väärteo korral kuni kolmeks aastaks. Loomapidamise keeldu võib edaspidi lisakaristusena kohaldada ka kohtuväline menetleja. Selle tõttu muudetakse ka VTMS § 73 lg 1 p 1, andes kohtuvälisele menetlejale pädevuse teha otsus loomapidamise keelu kohaldamise kohta (vt allpool eelnõu § 3).

Nende muudatustega kaasnevalt vajaks ülevaatamist ka VTMS § 83, mille kohaselt arutab väärteoasja kohus muu hulgas juhul, kui on vaja otsustada loomapidamise keelu kohaldamine. Kui loomapidamise keelu määramise pädevus antakse osaliselt üle kohtuvälisele menetlejale, tuleks hinnata, kas nimetatud säte vajab muutmist või täpsustamist.

Samuti tuleks minimaalselt seletuskirjas selgitada, kas loomapidamise keeldu saab kohaldada vaid üldmenetluses või võib see mingitel juhtudel olla mõistlik/vajalik meede ka lühi- või kiirmenetlus. Jaatava vastuse korral vajavad muutmist ka vastavaid menetlusliike reguleerivad VTMS-i sätted, mis kehtival kujul lisakaristust kohaldada ei võimalda.

Ka vajab avamist loomapidamise keelu ja muude tegevuspiirangute, eelkõige teatud tegevusalal tegutsemise keelu omavaheline suhe. Loomapidamise keeld võib praktikas mõjutada mitte üksnes isiku hobitegevusi, vaid nt ka tema põllumajanduslikku majandustegevust. Seega pole välistatud olukorrad, kus loomapidamise keeld ja tegutsemiskeeld võivad sisuliselt kattuda või kaasa tuua osaliselt samalaadseid õiguslikke tagajärgi. Eelnõu seletuskirjast ei nähtu, kuidas nimetatud meetmed teineteisega suhestuvad, millistel juhtudel tuleks eelistada ühe või teise piirangu kohaldamist ning kas nende samaaegne kohaldamine on lubatav. Põhjendatud oleks nende küsimuste käsitlemine seletuskirjas.

- Eelnõu § 1 p 4: Juriidilise isiku tegutsemiskeeld

Laiendatakse jur isikule kohaldatavaid lisakaristusi, võimaldades edaspidi lisaks loomapidamise keelule ja riigisaladuse ning salastatud välisteabe töötlemise õiguse äravõtmisele kohaldada ka tegutsemiskeeldu eelnõukohase § 49 alusel.

Märkusi pole.

- Eelnõu § 1 p 5: Perevägivald kui raskendav asjaolu

Muudetakse KarS § 58 p 4 selliselt, et karistust raskendav asjaolu oleks süüteo toimepanemine lisaks senisele ka endise või praeguse elukaaslase suhtes.

Uue redaktsiooni järgi oleks karistust raskendav asjaolu süüteo toimepanemine endise elukaaslase ja endise pereliikme vastu (kas need pole kattuvad?), samuti praeguse elukaaslase ja süüdlasega koos elava isiku suhtes süüteo toimepanemine (kas need pole samuti kattuvad mõisted?). Kavandatavate muudatuste (vt ka eelnõu § 1 p 10) arusaadavuse ja terviklikkuse huvides vajab selgitust erinevate mõistete – perekond, kooselu, elukaaslane – sisu. Seletuskiri

ei ole üheselt mõistetav, kui mh räägitakse kooselust, kus elatakse ühises majapidamises. Välistatud pole tõlgendus, et mitmekesi ühes korteris elavate tudengite vaheline vägivald on lähisuhtevägivald. Seletuskirjas antud suunis *mõistlikule tõlgendusele* ei asenda seaduse sõnastust ja terminoloogilist ebaselgust.

- **Eelnõu § 1 p 6: süüteo eksponeerimine kui raskendav asjaolu**

KarS §-i 58 täiendatakse p-ga 14 – karistust raskendav asjaolu on süüteo toimepanemise või toime pandud süüteo eksponeerimine (nt videod rasketest kuritegudest sotsiaalmeedias).

Märkusi pole.

- **Eelnõu § 1 p 7: ähvardamise koosseisu laienemine**

Karistatavaks muutub ähvardamine vägistamisega või vägivaldse ja tahtevastase sugulise iseloomuga teo toimepanemisega, ähvardamine kannatanu kohta seksuaalse sisuga andmete ebaseadusliku avaldamisega ja ähvardamine vabadusvastase süüteo toimepanemisega. Vara hävitamisega ähvardamine seotakse lahti vara rahalisest väärtusest, edaspidi on karistatav olulise vara rikkumise või hävitamisega ähvardamine.

Ähvardamise koosseisu oluline laiendamine on seadusandja õiguspoliitiline valik. Tehtavate muudatuste vajalikkus ja sisu tuleb aga hoolikalt läbi kaaluda.

Esiteks ei saa väita, et vägistamisega ähvardamine ei täida kehtiva seaduse järgi üldse KarS § 120 koosseisu. KarS § 141 sisaldab ühe võimaliku koosseisutunnusena vägivalda kasutamist, mis tähendab, et vägistamisega ähvardamine võib sisaldada ka ähvardust kasutada isiku suhtes vajadusel (tervist kahjustavat) vägivalda. Üldjuhul hõlmab üldine ähvardus kannatanu (teine inimene) vägistada kõiki KarS §-s 14 nimetatud koosseisualternatiive, sh ka vägivalda kasutamist. Seega on vägistamisega ähvardamine juba praegu karistatav. Teiseks on raske ette kujutada vägistamistegu, mis ei kahjustaks tagajärjena minimaalselt kannatanu vaimset tervist, mis on juba praegu KarS § 121 toimealas. Vägistamisteo toimepanemisel on vaimne tervisekahjustus pea vältimatu (kaas/kõrval)tagajärg, kui mõned ehk täiesti erakordsed üksikjuhtumid välja arvata (väär on tervise kahjustamisena pidada silmas ainuüksi KarS § 141 lg-s 2 nimetatud koosseisutunnuseid). Teisisõnu – vägistamisähvardusega kaasneb üldjuhul ka ähvardus põhjustada inimesele KarS § 121 koosseisule vastav vaimse tervise kahju.

Eelnõuga loodava KarS § 120 lg 1 p 3 alt 2 kriminaliseerib ka muu *vägivaldse ja nõusolekuta sugulise iseloomuga teo* toimepanemise. Sidesõna *ja* kasutamine tähendab, et silmas peetakse nende tunnuste samaaegset esinemist. Pole selge, miks on eraldi toodud esile nõue, et see tegu peab olema vägivaldne. Tekib küsimus, kas nt KarS § 143 toimepanemisega ähvardamine loodava koosseisu alla seega ei kuulu, kuna koosseis ei hõlma vägivalda (nt ähvardus vähendada palka/vallandada, kui sekretär A ei ole juht B-ga vahekorras). Teisisõnu pole selge, miks ei ole karistatav lihtsalt teise inimese suhtes seksuaalse enesemääramise vastase kuriteo toimepanemisega ähvardamine, kui eesmärk on sedalaadi kuriteoga ähvardamised *selgesõnaliselt ja arusaadavalt* kriminaliseerida (jättes kõrvale küsimuse, kas need tegelikkuses juba pole kriminaliseeritud).

KarS § 120 lg 1 p-ga 4 kriminaliseeritakse *seksuaalse sisuga andmete ebaseaduslik* avaldamine.

Eelnõu tekst ja seletuskiri ei ole selle muudatuse osas omavahel vastavuses. Seletuskiri räägib läbivalt *teabetalletusest*, mille avaldamisega ähvardatakse, eelnõu tekst aga *seksuaalse sisuga andmetest*. Pole selge, milliste andmete ja/või talletuste avaldamisega ähvardamist soovitakse kriminaliseerida. Tuleks esitada süsteemne ja ühtne käsitlus kasutatavate mõistete sisu kohta, s.o tuleks selgitada, *mis on teabetalletus, mis on seksuaalse sisuga andmed ja/või isikuandmed (vt eelnõu § 1 p 7 ja § 1 p 13) ning selgelt määratleda, millised teod milliste andmete ja/või talletustega on kriminaliseeritavad (mh kasutatakse seletuskirjas ka mõistet „seksuaalse sisuga materjal“)*. Viide loodavale kuriteokoosseisule § 157⁴, mis kriminaliseerib seksuaalsust puudutavate andmetena konkreetset pildi, video või teabetalletuse avaldamist, ei tee asja selgemaks, kuna nimetatud loodavas koosseisus on *koosseisutunnusena* sõnaselgelt nimetatud just pilt, video ja teabetalletus, KarS §-s 120 aga mitte – selles räägitakse *andmetest*. Kokkuvõtvalt pole ühemõtteliselt selge, milliste andmete avaldamisega ähvardamine karistatavaks muutub.

Teiseks ei järgi eelnõu üldist sanktsioonisüsteemi loogikat selles, et seksuaalse sisuga andmete avaldamisega ähvardamine saab olema karistatav kuni üheaastase vangistusega ning täpselt sama karistus saab olema ette nähtud ka loodava KarS § 157⁴ alusel selliste andmete tegeliku avaldamise eest. Teisisõnu pole vahet, kas pelgalt ähvardad teo toimepanemisega või viid selle reaalselt ka täide. Kui tõmmata paralleeli isikuvastaste kuritegudega, siis oleks tegu olukorraga, kus ähvardus kedagi tappa ning selle reaalne täideviimine oleks karistatav samaväärselt.

Kolmandaks põhjendab seletuskiri kriminaliseerimise vajadust mh sellega, et seksuaalse sisuga teave levib kontrollimatult digikeskkonnas, elades edasi n-ö oma elu. Koosseisus kasutatud sõna *avaldamine* sellist piirangut kriminaliseerimisele aga ei sea. Siinkohal tasub vaadata ka seletuskirja loodava KarS § 157⁴ osas, mis kriminaliseerib nn kättemaksuporno *avaldamise* – seal rõhutatakse eraldi, et avaldamisega on tegu juba siis, kui see jõuab ühe inimeseni. Nii on see ka § 120 kontekstis. Samas pole selge, millisele süüteokoosseisule vastaks sellise teo tegelik toimepanemine, s.o mistahes andmete avaldamine (loodav § 157⁴ hõlmab vaid pildi, video või teabetalletuse avaldamist). Teisisõnu võib tekkida olukord, kus karistatav on üksnes mingi teo toimepanemisega ähvardamine, teo toimepanemine aga mitte.

KarS § 120 lg 1 p-ga 6 kriminaliseeritakse *olulise vara* rikkumise või hävitamisega ähvardamine.

Vara väärtusest kui kriminaalkorras karistatava teo piiritlemiskriteeriumist loobumine võib samuti kaasa tuua selle, et mingi teo toimepanemisega *ähvardamine* võib olla kuritegu, selle *reaalne toimepanemine* aga mitte. Võtkem üks seletuskirjas endas toodud näide – *kannatanu jaoks olulised digitaalsed andmed*, mille reaalne väärtus on nullilähedane. Kui ähvardatakse need hävitada, on võimalik karistada vangistusega. Kui aga need reaalselt hävitatakse, on tegu KarS § 218 järgi kvalifitseeritava väärteoga (kui sedagi, sest väärtusetu asi ei pruugi olla isegi mitte väheväärtuslik), sest KarS § 203 koosseisu, mis nõuab *olulise kahju* põhjustamist, ei muudeta. Samamoodi võib mõnista eurot maksva sõiduki põlemapanekuga ähvardamine muutuda kuriteoks (sõltuvalt sellest, *kui* oluline see kannatanule on), selle tegelik hävitamine aga mitte.

Vara olulisust saab olema kohtupraktikas äärmiselt keeruline sisustada. Seletuskirjas on selgitatud, et vara väärtus pole määrav, vaid üksnes selle olulisus kannatanule. Kuidas kohus seda olulisuse määra edaspidi hindama peab hakkama, seletuskiri ei kajasta. Kokkuvõtvalt võib pelgalt kannatanu jaoks mingi eseme väärtuse kaudu selle hindamine, kas tegu on kuriteoga või mitte, viia õiguskindlusetuseni. Tasub ka mõelda, kas ja kuidas mõjutab eelnõu väljatöötajate hinnangul uus, kannatanu subjektiivsest aspektist lähtuv vara olulisuse kriteerium nt KarS § 214 (väljapressimise) kohaldamist.

Viimaks tasub koosseisu muutes kaaluda, kas praeguses seadusetekstis sisalduv fraas *on olnud alust* karta ähvarduse täideviimist vajaks asendamist. Esmalt puudub vajadus sõnastuse *on olnud* järele, kuna piisata võiks ka sõnastusest *on alust karta*. Teiseks võib kaaluda ka sõnast *karta* loobumist, kuna praktikas viidatakse seetõttu ikka ja jälle kannatanule ning tema subjektiivsele (hirmu)reaktsioonile. On ette tulnud olukordi, kus on tõdetud, et kuivõrd kannatanu *ei kartnud* ähvardust, siis koosseis realiseeritud ei ole. Riigikohtu praktika on seda koosseisutunnust sisustanud kui ähvarduse *tõsiseltvõetavust*, konstrueerides sinna juurde nn mõttelise kolmanda, kellele see peab reaalne näima. Koosseis on realiseeritud, kui adressaat (ja nn kolmas, neutraalne kõrvaltvaataja) peab seda ähvardust tõsiseltvõetavaks, kuid ta ei pea seda samaaegselt ka kartma.

- Eelnõu § 1 p 8: KarS § 121 pealkirja muutmine

KarS § 121 uus pealkiri saab olema „kehalise ja vaimse tervise kahjustamine ning kehaline väärkohtlemine“.

Raske on mõista muudatuse vajalikkust, kuna – nagu seletuskirjas endaski mööndakse – senises dogmaatikas ja kohtupraktikas on ühtmoodi järeldatud, et tervise kahjustamine hõlmab nii vaimse kui füüsilise tervise kahjustamist. Olukorras, kus etteheide (nt rahvusvahelisel tasandil) seisneb selles, et vaimse tervise kahjustamine pole sõnaselgelt karistatav, tuleks kaaluda pigem kuriteokirjelduse enda täpsustamist. Muutmine on ka sellisel juhul põhjendatud vaid juhul, kui see toob kaasa soovitud tulemuse (rohkem menetlusi, mida praegu ei alustata, menetlejate teadmatus, tõendmaisraksused?). Eesmärk ei saa olla (vaid) vaimse tervise kui õigushüve rohkem nähtavale toomine ja seeläbi ühiskonna turvatunde ärandamine nagu märgitakse seletuskirjas.

- Eelnõu § 1 p 9: KarS § 121 lg 1 sanktsiooni muutmine

Seni saab kehalise väärkohtlemise eest karistada kuni üheaastase vangistusega, edaspidi kuni kolmeaastase vangistusega.

Tuleb korrata VTK-le antud arvamuses väljendatud, et analüüsitud ei ole kõrgema sanktsiooni vastavust koosseisuebaõigusele ega kogu sanktsioonisüsteemi loogikale. VTK-st seletuskirja üle toodud näite – peksmisega tekitatud hematoomid, mis paranevad vähem kui kuuga – puhul on raske mõista vajadust reageerida karmimalt kui kuni üheaastase vangistusega. Karistusi on võimalik diferentseerida ka olemasoleva sanktsioonivahemiku sees. Ainuüksi asjaolust, et nimetatud koosseisu järgi kvalifitseeritud kuritegude arv on tõusnud, ei saa järeldada, et kõnealuse kuriteo eest mõistetavad karistused on liiga madalad. Kui see ka nii on ja võimalikule

karistuspraktika muutmisele on vaja tähelepanu pöörata, on seda võimalik teha ka muul viisil. Seejuures ei sisalda seletuskiri mingit ülevaadet praktikas kohaldatavatest karistustest.

- Eelnõu § 1 p 10: KarS § 121 lg 2 p 2 täpsustamine

KarS § 121 lg 2 p 2 järgi on edaspidi karistatav kehaline väärkohtlemine perekonnas või kooselus, praeguste või endiste abikaasade, elukaaslaste või teiste pereliikmete vahel.

Edaspidi pole justkui vaja hinnata tegelikku sidet inimeste vahel, vaid kvalifitseerivaks tunnuseks on ka teo toimepanemine endise abikaasa, pereliikme või elukaaslase suhtes, kellega tegelikult enam midagi sisuliselt ühist pole. Seletuskirja kohaselt nõuab seda Istanbuli konventsioon. Nagu Riigikohus on lahendi nr 1-21-4285/79 p-des 27–29 selgitanud, ei ole ka kehtiv seadus Istanbuli konventsiooniga vastuolus. See ei välista samas seadusandja õiguspoliitilist valikut KarS § 121 kohaldamisala eelnõus kirjeldatud kujul avardada, kuigi seletuskirjas ei ole esitatud arusaadavaid põhjendusi selle kohta, miks üksnes vormiliselt seotud isikute vaheline vägivald peaks olema karistatav raskema koosseisu järgi ja miks omavahel päriselt mitteseotud pereliikmete vaheline vägivald peaks olema kvalifitseeritav perevägivallana.

Seletuskirja järgi hõlmab pereliikmete mõiste kõik lähisugulased. Nii kriminaliseeritakse laiaulatuslikult mistahes konflikte suguseltsis. Jääb arusaamatuks, miks peab sugulaste vaheline (nt kaklevad vennad või kord aasta kohtuvad sugulased) olema oluliselt rangemalt karistatav võrreldes sellega, kui keegi ründab tundmatut inimest tänaval. Seejärel on aga ka selgitatud, et kui sisulist seotust või „ühist elulist konteksti“ (mida sellega täpsemalt on silmas peetud?) pole, ei ole kvalifitseeriv koosseis täidetud. See pole aga eelnõu tekstiga kooskõlas, tekitades küsimuse muudatuse (sellisel kujul) vajalikkusest ja ettenähtavaid tõlgendusprobleeme praktikas.

- Eelnõu § 1 p 11: sõltuvussuhe eraldi KarS § 121 kvalifitseeriva tunnusena

Edaspidi on kehaline väärkohtlemine sõltuvussuhtes kvalifitseeritav KarS § 121 lg 2 p 2¹ järgi.

Märkusi pole.

- Eelnõu § 1 p 12: hooldaja kohustuse rikkumise uus kuriteokoosseis

Edaspidi karistatakse KarS § 124¹ järgi teadvalt ja korduvalt isiku, kes haiguse, puude, vanuse või muu põhjuse tõttu on abitus seisundis või vajab hooldamist ja kelle suhtes toimepanijal lasub hooldamise kohustus, vajaliku abi, ravimite või ravi andmata jätmise või ravi väärkasutamise, samuti inimväärlikust alandava kohtlemise eest kuni üheaastase vangistusega.

Iseenesest võib mõista vajadust luua kuriteokoosseis haavatavate inimeste süsteemse väärkohtlemise juhtumitele reageerimiseks. Eelnõuga välja pakutud koosseis on aga lai ja ebamäärane. Esiteks ei ole selge, kes on lisaks vanurile, lapsele, haigele ja puudega inimesele muu põhjuse tõttu abitu. Teiseks on koosseisupärane tegu määratletud väga laialt, muutes kuriteona karistatavaks mistahes inimväärlikuse alandamise.²

² Nt saksa õiguses (StGB § 225) on koosseis oluliselt konkretiseeritud.

Seletuskiri jätab ebaselgeks, kas karistatavuse eeldusena soovitakse näha teo korduvat toimepanemist ka *inimväärikust alandava kohtlemise* puhul – lk 25 toodud selgitus sellele justkui viitab. Samas koosseisu sõnastus seda arusaama – kui see peaks nii olema – ei toeta. Praeguse sõnastuse korral on inimväärikust alandav kohtlemine karistatav esimesest teost. Samuti piisab praeguses sõnastuses selle alternatiivi realiseerimiseks kaudsest tahtlusest.

Veel tuleb märkida, et praktikas võib kahtlemata tekkida palju vaidlusi lisaks inimväärikuse alandamise hindamisele koosseisutunnuste „vajalik abi“, „vajalik ravi“ või „ravi väärkasutamine“ sisustamine. Teatud olukordades on nende sisu küll selge, nt juhul, kui hooldaja jätab teadlikult andmata elutähtsad ravimid. Paljudes juhtumites võib aga tekkida põhjendatud vaidlus selle üle, milline abi oli konkreetses olukorras objektiivselt vajalik või milline raviotsus oli õige.

Koosseisu kohaldamisala kitsendab märkimisväärselt eeldus, et karistatav on üksnes teadvalt ja korduvalt toime pandud hooldaja kohustuse rikkumine. Ühelt poolt on see mõistetav, sest aitab vältida karistusõiguse liigset laienemist üksikutele eksimustele või piiripealsetele juhtumitele ning suunab karistusõigusliku sekkumise eeskätt hoolduskohustuse süstemaatilistele rikkumistele. Tasub siiski läbi mõelda, kas korduvuse nõue ei jäta karistusõigusliku kaitse alt välja mõningaid eriti raskeid üksikjuhtumeid, mis samal ajal mõne muu isikuvastase süüteo koosseisu ei täida.

Kindlasti vajab põhjalikumat selgitust, kuidas suhestub loodav koosseis teiste isikuvastase kuriteokoosseisudega. Paljud seletuskirjas toodud uue kuriteokoosseisu vajalikkust põhjendavad näited on karistatavad juba täna kehtiva seaduse järgi mh KarS § 121 või § 136 järgi. Eriti arvestades, et kehtiv § 121 sõnastus on juba praegu enda toimealalt äärmiselt lai, mida on kohtupraktikas kitsendatud nn sotsiaaladekvaatsuse kriteeriumiga, et mitte kriminaliseerida täiesti asjakohatu olukordi. Teisisõnu on arusaamatu, kuidas kehtiva seaduse puudujäägina (s.o näidetena, mis § 121 koosseisu ei täida), nimetatakse keelele sinapi panemist (valuaisting § 121 tähenduses?), tundideks sunnitud asendisse istuma või seisma panekut (samuti selge kehaline väärkohtlemine, vaieldamatult põhjustab kehtivas seaduses nimetatud tagajärgi 12 tundi või enam ühel kohal seismine/istumine). Ebaselgeks jääb, kuidas täidab mingit lünka loodav säte seletuskirjas toodud näidete puhul, milles kirjeldatakse isikute lukustamist ööseks magamistubadesse, hoolealuste käte kinni sidumist ja nende tooli külge sidumist (KarS § 136). Pole ka selge, kas loodava koosseisu tähenduses oleks viimasel juhul tegu inimväärikust alandavaks kohtlemisega.

Viimaks ei tundu kuni üheaastane vangistus kohane sanktsioon *teadva ja korduva* abitu inimese väärkohtlemise eest.

- Eelnõu § 1 p 13: teisele isikule seksuaalse materjali saatmise kriminaliseerimine

KarS §-le 153¹ (seksuaalne ahistamine) lisatakse uue väärteokoosseisuna lõige 1¹: teadvalt teisele isikule teda oluliselt häiriva seksuaalse sisuga visuaalse materjali edastamise eest tema tahte vastaselt.

Loodav koosseis saab olema vastuolus sama paragrahvi esimese lõikega. Kui esimene lõige jääb muutmata kujul kehtima, tähendab see, et kui tungitakse vahetult teise isiku *kehalisse*

privaatsfääri (nt käperdamine, vahetus läheduses enese paljastamine), peab karistatavuse jaoks olema lisaks veel *inimväärikuse alandamise eesmärk või tagajärg*. Pelgalt mingi pildimaterjali edastamise korral selliseid lisatingimusi enam vaja ei ole. Teisisõnu ei tundu loogiline, et reaalselt inimese kehalisse sfääri sekkuva teo karistatavus eeldab täiendavaid lisatingimusi võrreldes pelgalt seksuaalse materjali saatmisega.

Seda probleemi saaks lahendada nt selliselt, et jätta praegusel kujul seadusemuudatus tegemata, kuid eemaldada kehtivast seadusest sõna *kehaline*. Esimeses lõikes nimetatud sõnastus *tegevus* katab ka pildimaterjali saatmise. Kui pidada õigushüvena silmas isiku seksuaalset enesemääramisõigust, on ebaselge seegi, miks piirdub eelnõu vaid *visuaalse* materjali edastamisega – kui silmas peetakse nn küberliputamist, siis saab seda teha nt ka helifailide saatmisega, mis võib samuti olla kannatanut oluliselt häiriv. Seejuures on loodava §-ga 157⁴ peetud vajalikuks kriminaliseerida seksuaalsusele viitavate *audioklippide* lubamatu edastamine.

- **Eelnõu § 1 p 14: seksuaalse ahistamise juriidilise isiku trahvi ajakohastamine**

KarS § 153¹ juriidilise isiku karistumäära 2000 eurot tõstetakse 200 000 euroni. Selle muudatuse selgitus on juriidilise isiku karistumäära ajakohastamise vajadus.

Kogu KarS-i sanktsioonisüsteemi silmas pidades pole mõisteta, kuidas on juriidilise isiku poolt toime pandud seksuaalse ahistamise eest mõistlik karistumäär kuni 200 000 eurot (vrd kõigi teiste sama jao või ka peatüki koosseisudega).

- **Eelnõu § 1 p 15: ahistava jälitamise sanktsiooni tõstmine**

Ahistava jälitamise (KarS § 157³) sanktsioonimäära tõstetakse üheaastaselt vangistuselt kolmeaastasele vangistusele.

Ka see on seadusandja õiguspoliitiline valik, kuid vajaks siiski analüüsimist, kuidas suhestub see karistumäär ülejäänud sanktsioonisüsteemiga (vrd kasvõi hooldaja kohustuse rikkumise uue kuriteokoosseisu sanktsiooniga (kuni üks aasta vangistust)).

- **Eelnõu § 1 p 16: seksuaalse sisuga isikuandmete avaldamise kriminaliseerimine**

KarS-i lisandub uus § 157⁴: teise isiku nõusolekuta temast seksuaalse iseloomuga pildi, video või muu teabetalletuse edastamise või avaldamise, samuti selle pildi, video või muu teabetalletuse muutmise, töötlemise või tootmise ja seejärel edastamise või avaldamise eest karistatakse rahalise karistuse või kuni üheaastase vangistusega.

Loodava koosseisu pealkiri räägib seksuaalse sisuga isikuandmete avaldamisest, koosseisu kirjeldus aga teabetalletustest. Siingi on vaja mõistete läbikirjutamist ja süsteemset käsitlust. Samuti väärib kordamist, et eelnõukohast sanktsiooni silmas pidades saab teo toimepanemisega ähvardamine olema raskuselt samaväärne teo tegeliku toimepanemisega.

Seletuskirjas on märgitud, et isik, kellest seksuaalse iseloomuga materjali on avaldatud, peab olema äratuntav. Kuriteokoosseisu enda tekstist see ei tulene. Seletuskirja järgi ei ole äratuntavuse kriteeriumi täitmiseks vajalik, et ka võõrad inimese ära tunneksid, vaid isik peab olema äratuntav temaga lähemalt (või lausa intiimselt) kokku puutunud inimestele. See on väga

ebamäärane määratlus ning jääb arusaamatuks, mille alusel ning milliste inimeste (tuttavate) perspektiivist tuleb äratuntavust praktikas hindama hakata.

- Eelnõu § 1 p 17: looma julma kohtlemise koosseisu muutmine

KarS §-i 264 muudetakse selliselt, et edaspidi on karistatav ka looma suhtes lubamatu teo toimepanemine piinaval viisil ning sanktsioonimäära tõstetakse üheaastaselt vangistuselt kolmeaastase vangistuseni.

Märkusi pole.

- Eelnõu § 2: LoKS-i tehniline muudatus

Tunnistatakse kehtetuks säte, mille järgi otsustas senini loomapidamisõiguse äravõtmise üle kohus. Eelnõu § 1 p-ga 3 antakse loomapidamiskeelu kohaldamise pädevus ka kohtuvälisele menetlejale.

Märkusi pole.

- Eelnõu § 3: VTMS-i tehniline muudatus

VTMS § 73 lg 1 p 1 täiendatakse selliselt, et kohtuväline menetleja saab teha otsuse ka loomapidamise keelu määramise kohta.

Lisaks tuleks ilmselt samamoodi muuta ka VTMS § 74, mis sätestab nõuded kohtuvälise menetleja otsuse sisule ning mis praegu ei hõlma võimalikku otsustust loomapidamise keelu kohta.

Kavandatavate muudatuse mõjule eelnõus antud hinnang on muudatuste sisu silmas pidades liiga tagasihoidlik, mööndes üksnes menetluste arvu mõõdukat kasvu ning kohtute töö mõnevõrra keerulisemaks muutumist. Pea kõigi eelnõus tehtavate muudatuste puhul mööndakse koormuse kasvu menetlejatele, järeldades samal ajal kokkuvõtvalt, et mõju õiguskaitse süsteemile ja halduskoormusele jääb olemasoleva süsteemi toimimisvõime piiridesse. Tegelikult ei tööta süsteem juba praegu oma „toimimisvõime piirides“, vaid tublisti üle selle.